

gyűlés 400,000 pengő forint színházi alap-tókéát létesített és maga vette a kezébe a színház vezetését. Ezzel azonban nem történt semmi rendszerváltozás. Csak a gazda változott, a rendszer maradt a régi. Az országosított intézet ekkor vette fel a »Nemzeti Színház« nevet (addig csak »Pesti Magyar Színház«-nak nevezték) s most már nem megyei, hanem »országos bizottmány« igazgatta. Ez a nehézkes rendszer az országos igazgatás alatt is éppen olyan szerencsétlennek bizonyult, mint a vármegyei kormányozás idejében. Pedig most már az alaptőke kamataiból a színház 16,000 frt évi szubvenciót kapott.

A bajok legnagyobb oka a programmtalanság volt. A színház műsorának csak igen kis része volt méltó a Nemzeti Színházhoz s ez is kizáróan nevesebb színészeink érdeme, akik jutalomjátékaik alkalmával leginkább klasszikus drámákat (Shakespeare, Katona) hoztak színre. A bizottmány azonban (sem a vármegyei, sem az országos) nem iparkodott a színészeknek eme törekvéseit követve műsort teremteni, hanem a színházat aktaszerűleg kezelve konokul ment a maga útján. A műsor egy-két eredeti darab kivételével leginkább idejét mult német ritter-drámákból és Kotzebue-nézőjátékokból állott. A jó táblabírák nem vették észre, hogy új vendég kopog az ajtón: a francia romantikus dráma. Az eredeti drámát nem díjazta a színház, a fordítottak közül pedig leginkább csak a régieket variálhatta. A jó táblabírák műsorba vették az operát is, ez a műfaj azonban minden vonzó ereje mellett sem volt képes a velejáró nagy kiadásokat fedezni. Hogy tehát az országos választmány urai a jövedelmet fokozzák, a megyei igazgatás mintájára olykor-olykor díjbirkozókat és kötél tánco-sokat is felléptettek. De hiába, az anyagi ügyek mérlege egyre lejjebb és lejjebb bilent, úgy, hogy a színházat — miután 28,000 forintot az alaptőkéből szabályellenesen elköltöttek — 1843-ban kénytelenek voltak kevesebb szubvencióval Bartay Endrének bérbeadni.

Ebben a szerencsétlen intézkedésben csak az volt a szerencse, hogy Bartay igen ügyes színházi embernek bizonyult, akinek hamarosan sikerült is a bajokat orvosolni. Az új igazgató új rendszert hozott a szín-

házhoz. Ő mindent a színészek útmutatása szerint intézett. Amikor átvette a színházat, összehívta a színészeket, akik a programmtalanságban jelölték meg a bajok legfőbb okát. Bartaynak tehát első dolga volt — pályadíjak kitűzésével — eredeti műsort létesíteni s az általa színre hozott eredeti darabok (Szóköti katona stb.) nagy sikerei mindenképpen igazolták rendszerét. Bartay igazgatása előtt mondhatni üres házak előtt játszódtak le a Nemzeti Színház előadásai, de alig vette át Bartay az igazgatást, mindennaposá lettek a zsúfolt házak, úgy, hogy a vállalkozó igazgatónak két év alatt 28,000 forint tiszta haszna maradt.

Bartay távoztával, 1845-ben ismét országos igazgatás (vagy ha jobban tesszük: házi kezelés) következett, de már nem bizottmánnyal. Ez a rendszer örökre megbukott. A színház élére az 1840-iki országgyűlés által főigazgatóvá választott gróf Ráday Gedeon állott, aki a Bartay-rendszer tovább fejlesztésével igen szerencsésen igazgatta a Nemzeti Színházat. Bartay vármegyei- és országos bizottmány uraival ellentétben — igen jól választotta meg a maga tanácsadóit a színészekben, akik nálunk abban az időben nemcsak legjobbak, hanem mondhatni kizárólagos színházi szakemberek voltak. Bartay igazgatásában azonban a színészek csak privátim, csak baráti alapon vettek részt, Ráday ellenben hivatalos testületet szervezett a jelesebb színészekből s rájuk bízta a művészi vezetést, magának — igen helyes érzékkel — csupán a főfelügyeletet és a döntés jogát kötvén ki. Az így megszervezett »igazgatósági tanács«-nak tagjai: Egressy Gábor, Lendvay Márton, Szentpétery Zsigmond, László József, Fancsy Lajos, Szilageti Ede és Erkel Ferenc voltak.

A Ráday-korszak egyik legszebb korszaka a Nemzeti Színháznak. Nemesak nagy művészei voltak már ekkor az országos műintézetnek, hanem volt műsora és közönsége is. Ráday nagyszabású tervekkel foglalkozott: színésziskola, nyugdíjintézet stb. stb. mind fel volt véve a programjába, de a közbejött szabadságharc s még inkább az azt követő osztrák elnyomatás teljesen visszavetette úgy anyagi, mint művészi tekintetben a Nemzeti Színházat. Hozzájárult még ehhez az